

ШКІЛЬНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ В ОСОБАХ: ПЕТРО ТАЛАНЧУК

Виходячи з тези, що особа керівника Міністерства освіти, яке є і провідником, і рушієм державної гуманітарної політики, безперечно набуває значення персоналізованого чинника зрушень в освітній сфері, схарактеризуємо діяльність міністра освіти Петра Таланчука, який керував освітньою галуззю з початку 1992 р. по 18 листопада 1994 р. На основі аналізу законодавчих, документальних й інтерпретаційних джерел виснувано, що за час його очільництва відбулися принципові зрушення, спрямовані на інтенсифікацію розбудови національно орієнтованої освіти, а також зміни, пов'язані з посиленням процесу гуманізації освіти як ключового принципу її функціонування в добу незалежності. Так, у контексті розбудови національної школи важливим стало запровадження Міністерством наприкінці 1992 р. використання в освітніх закладах норм «Українського правопису» четвертого покоління, а наказом №1/9 – 175 Міністерства освіти вперше в історії української шкільної освіти ХХ ст. проголосили про запровадження в 1993 р. в усіх типах навчальних закладів проведення заходів, пов'язаних з вшануванням жертв голодомору. План заходів було уточнено в червневому рішенні колегії Міністерства й затверджено у його липневій Постанові. Слід відмітити й розроблення проекту програми з народознавства для 5-8 класів загальноосвітніх шкіл (1993), яке мало «повернути прийдешні покоління українців до джерел мудрості, традицій народу, виховати їх свідомими носіями культури». До запроваджених за П.Таланчука кардинальних освітніх трансформацій відносимо, по-перше, проголошення й започаткування експерименту з прийому молоді в 1993 р. до вищих навчальних закладів за результатами тестування за 60-бальною шкалою оцінювання. Експериментом було охоплено 300000 випускників середніх шкіл України. Він підтвердив «цілковиту придатність і досить високу ефективність тестування як методу контролю знань учнів», тому у 1994 р. колегія Міністерства освіти України затвердила Положення про порядок проведення тестування із загальноосвітніх дисциплін, яке мало замінити випускні іспити. Таке нововведення, хоча й не було ретельно підготовлено до впровадження, відіграло позитивну роль і як спроба практичної гуманізації шкільного навчання, посилення індивідуального підходу до учнів, і як революційна спроба введення змін в освітню галузь. Доречно зауважимо, що наступник П.Таланчука на посаді міністра освіти М.Згуровський вже у 1995 р. скасував тестування у випускних класах середніх загальноосвітніх шкіл (Наказ Міністерства освіти № 30 від

07.02.1995 р.). А наступник М.Згуровського міністр освіти В.Кремень у 2000 р. знову підняв питання про проведення тестування й у 2002 р. у кількох школах апробували варіанти тестування. Згодом, у 2005-2007 рр. у трансформованому й доопрацьованому вигляді, як ЗНО, така система оцінювання навчальних досягнень таки утвердилася в українській освіті. По-друге, на час керівництва галуззю П.Таланчука припало інтенсивне відкриття в Україні приватних закладів освіти різного рівня, тобто відбулося узаконення платної освіти, якої до того часу в Україні не існувало. І, хоча можливість існування в освітній сфері і державних, і недержавних навчальних закладів було фактично узаasadнено у частині І-й пункту І-го Статті 3 Закону «Про освіту» (1991), саме з ім'ям цього міністра пов'язують діяльність приватних освітніх закладів, які, з одного боку, сприяли зовнішній диференціації навчання в школі, з іншого – пришвидшили розшарування українського соціуму за майновою ознакою.

До посутніх здобутків освітньої політики за П.Таланчука відносимо прийняття Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття») (1993). Оголошуючи її реалізацію загальнонародною, загальнодержавною справою, П.Таланчук зазначив, що її «характеристика як національної не створює жодних привілеїв для української нації і передбачає задоволення національно-освітніх прав і потреб усіх етносів на терені України». Як документ Програма на роки вперед окреслила шляхи гуманізації і розвитку освіти, орієнтованої на потреби не лише держави, а насамперед особистості. До гуманістично орієнтованих законотворчих починань Міністерства, що не мали попередніх аналогів, відносимо й розроблення проекту (1993 р.) Закону «Про права дитини», а також «Положення про індивідуальне навчання в системі загальної середньої освіти» (Наказ № 230 від 01.07.1993 р.), в якому метою індивідуального навчання визначалося «забезпечення умов для здобуття загальної середньої освіти або задоволення інших загальноосвітніх потреб особистості з урахуванням її індивідуальних особливостей». До учнів, для яких можливе індивідуальне навчання, відносили і дітей, які мають високі навчальні можливості, і тих, хто «не спроможний засвоїти навчальний матеріал в обсязі базового рівня».

Водночас слід наголосити, що у досліджувані роки в країні загострилася суспільно-економічна криза. За свідченнями академіка В.Кременя, стан освіти на той час визначався двома взаємозв'язаними чинниками: перехідним періодом, у якому знаходилося українське суспільство, і системною кризою, яка охопила його. І якщо перший чинник спонукав до творення нових форм, методів і засобів навчання, то другий, а насамперед фінансова скрута, гальмував розквіт нововведень у царині освіти. Реформування освіти збіглося в часі зі стрімким падінням рівня життя людей, зростанням бідності, недофінансуванням освіти, що ускладнювало перебудову галузі, престиж якої «різко впав». Про неналежні темпи

реформування загальноосвітньої школи зазначалося й у матеріалах засідань Колегії Міністерства освіти у 1993 р.

Ключові слова: освітня політика, гуманізація, національна школа, тестування